

Türkiye Nüfusunun Yapısal Özellikleri

Nüfus; ülkelerin kalkınmasında, ülkenin dünyadaki etki alanını genişletmesinde potansiyel bir güç olarak önemli bir faktördür. Nüfusun potansiyel gücü, nüfus miktarı ve nüfusa ait niteliksel özelliklerle ilişkilidir. Bu bakımdan Türkiye'nin nüfus özellikleri incelenirken nüfusun miktarı yanında nüfusun yapısal özellikleri de ele alınır.

1- Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Nüfusun yaş gruplarına göre oranı, ülkenin gelişmişlik düzeyiyle ilgilidir. Gelişmiş ülkelerde doğurganlık oranı düşük, ortalama yaşam süresi uzundur. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde çocuk ve genç nüfus oranı az, yaşlı nüfus oranı fazladır. Az gelişmiş ülkelerde doğurganlık oranı yüksek, ortalama yaşam süresi kısadır. Buna bağlı olarak bu ülkelerde çocuk ve genç nüfus oranı fazla, yaşlı nüfus oranı azdır.

Birleşmiş milletler ölçütlerine göre yaş grupları aşağıdaki gibidir.

0 - 14 yaş, çocuk nüfus

15 - 64 yaş, aktif nüfus

65 - daha yukarı yaş, yaşlı nüfustur.

Başka bir sınıflandırma ise 0-4, 5-9, 10-14, 15-19, 20-2480-84, 85-daha yukarı yaş olup daha dar aralıklı yaş gruplarıdır.

Ülkemizin Adresi Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 2017 yılı nüfusu 80.810.525 kişidir.

Genç (Çocuk) Nüfus (0 - 14 yaş)

Gelişmiş ülkelerde çocuk nüfusun oranı, doğum oranı az olduğundan düşüktür. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ise doğum oranlarının fazlalığından dolayı çocuk nüfus oranı toplam nüfusa göre yüksektir. Türkiye'de bu nüfusun (0-14) oranı 2017 nüfus sayımına göre %23,6'dır. Bu nüfus bağımlı (tüketici) nüfustur.

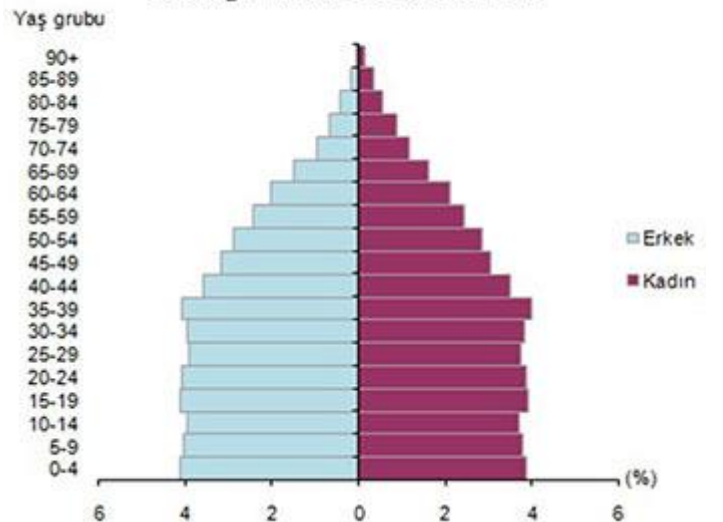
Olgun (Aktif) Nüfus (15 - 64 yaş)

Çalışan etkin, faal nüfustur. Gelişmiş ülkelerde bu nüfus fazla iken, geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde azdır. Türkiye'de bu nüfusun oranı 2017 yılına göre %67,9'dır.

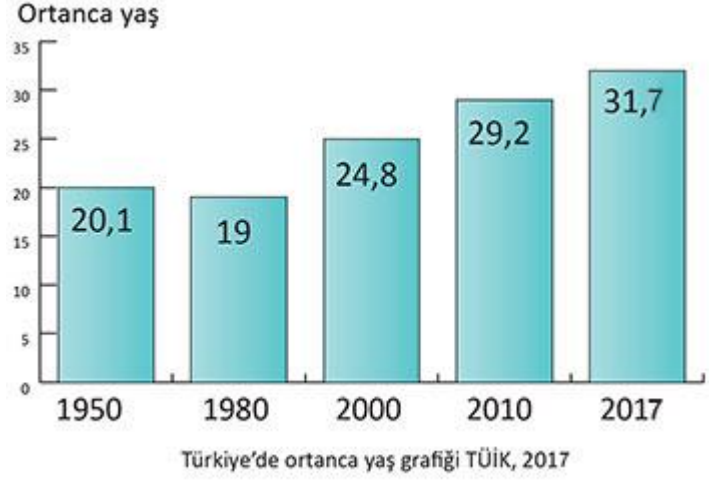
Yaşlı Nüfus (65 yaş ve yukarı)

Tüketici nüfustur. Gelişmiş ülkelerde, ortalama yaşam süresi daha uzun olduğundan bu nüfusun oranı yüksektir. Türkiye'de bu nüfusun oranı %8,5'dir.

Türkiye Nüfus Piramidi 2017

Ortanca yaş, nüfusu oluşturan kişilerin yaşları, küçükten büyüğe doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşdır. Buna göre, nüfusun yarısı bu yaştan küçük, diğer yarısı da bu yaştan büyüktür. Doğum oranlarının azalması ve ortalama yaşam süresinin uzaması ortanca yaşı yükseltir. Ülkemizde 2000 yılında 24,8 olan ortanca yaş, 2017 yılına kadar artış göstererek 31,7 oldu. Buna göre Türkiye nüfusunun yarısının yaşı 31,7 yaşın altındadır. Ortanca yaşın 50 yaşına yakın olması toplumun yaşlı olduğunun göstergesidir. Japonya'da ortanca yaş 47, Almanya'da 46'dır. Türkiye genç nüfus oranı yüksek bir ülkedir.

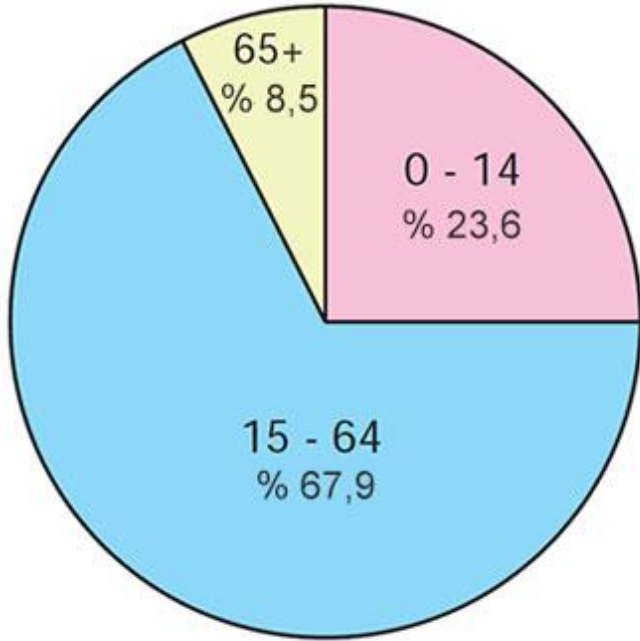

Yukarıdaki piramitlere bakıldığında;

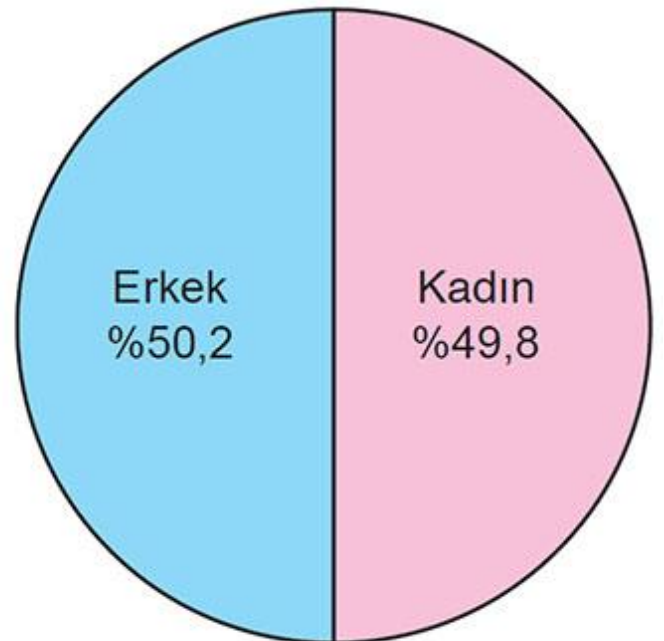
- ★ Ülkemizde ileriki yıllarda nüfusun artacağı.
- ★ Doğum oranlarının şimdiki seviyelerde kalacağı. Ölümlerin azalacağı.
- ★ Ortalama yaşam süresinin uzayacağı. Ortalama yaşam süresinin uzayacağını yaşlı nüfusun artışına bakarak söyleyebiliriz.
- ★ Yaşlı nüfusta kadınların oranının daha fazla olduğu söylenebilir.

Ülkemizde Nüfusun Yaş Özellikleri

- ★ Çocuk yaştaki nüfusun genel nüfusa oranı fazladır.
- ★ Doğan ve ölen nüfus arasındaki fark fazladır.
- ★ Yaşlı nüfus oranı azdır.
- ★ Yaş bağımlılık oranı fazladır.
- ★ Doğum oranı yüksek olduğundan nüfus piramidi geniş tabanlıdır.
- ★ Geçim sıkıntılarında dolayı çocuk yaştaki nüfus da çalışma hayatına katıldığından çalışma yaş ortalaması düşüktür.

Nüfusun yaş gruplarına dağılımı

Nüfusun cinsiyete göre dağılımı

2- Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı

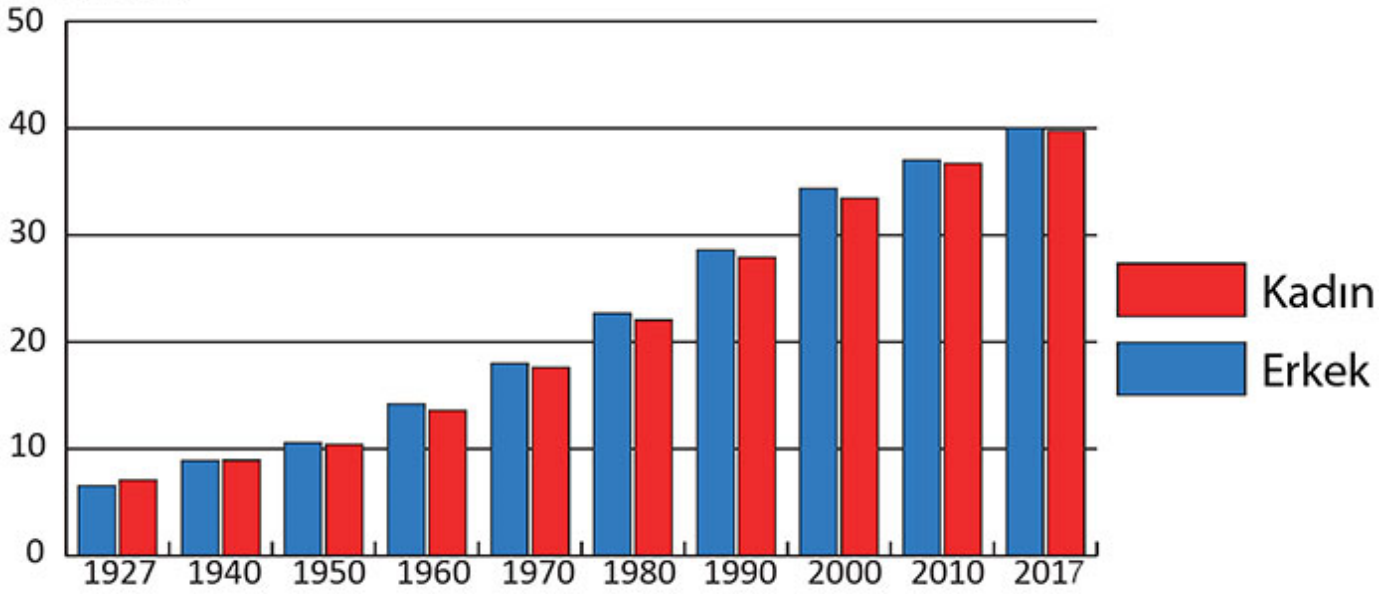
Nüfusun kadın erkek oranına nüfusun cinsiyet yapısı denir. Bir ülke ya da bölgede kadın erkek nüfusu dengeli bir artış gösterir. Anca savaşlar ve göçler sonucunda bu denge bozulur. Genel olarak savaşta ölenler

erkek nüfusunu oluşturduğundan savaştan çıkan ülkelerde kadın nüfusu fazladır. Göç eden nüfus genelde erkek olduğundan göç, veren yerlerde kadın nüfusu, göç alan yerlerde ise erkek nüfusu daha fazla olur.

Örn: İstanbul'da erkek, Rize'de kadın nüfusu fazladır. Askeri birliklerin olduğu merkezlerde ise erkek nüfusu daha fazladır. Ülkemizde doğan erkek çocuk sayısı kadınlardan fazladır.

0-64 yaş grubunda kadın ve erkek sayıları arasında önemli bir fark yoktur; ancak erkeklerin sayısı biraz daha fazladır. 65 yaş ve üstü grubunda ise kadın sayısı daha fazladır. Bu durum kadınların ortalama yaşam süresinin daha uzun olmasından kaynaklanmaktadır. Madencilik, inşaat vb. ağır iş kollarında çalışan erkeklerin ortalama yaşam süresi kısadır. Bu da yaşlı nüfus içinde erkek nüfusun daha az olmasına neden olmaktadır.

NÜFUS (MİLYON)

1927-2017 yılları arasında Türkiye'de kadın ve erkek nüfus miktarı (TÜİK)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında daha fazla olan kadın nüfus oranı, 1940-1950 yılları artasında erkek nüfus oranı ile eşitlenmiştir. İzleyen sayım yıllarında erkek nüfus kadın nüfusu geçmiştir. 2017 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre nüfusumuzun %50,2'si erkek, %49,8'i ise kadındır.

Özetlersek;

- Kadın – erkek nüfus oranları sanayileşme, savaş ve göçlerden etkilenir.
- 1940 yılına kadar Türkiye'de kadın nüfus oranı daha fazla iken 1940'dan sonra erkek nüfus oranı daha fazla olmuştur.
- 1940 yılından öncesinde erkek nüfus oranının düşük olmasının sebebi savaşlardır. (Savaşlar sonucu erkek nüfus erimiştir.)
- Türkiye'de kadın – erkek nüfus miktarları birbirine çok yakın olmakla birlikte erkekler çok az bir farkla kadınlardan fazladır.
- Göç alan (şehirler) yerlerde erkek nüfus oranı daha fazladır.
- Göç veren (köyler) yerlerde kadın nüfus oranı daha fazladır.
- İstanbul, Ankara, İzmit, Kocaeli gibi göç alan gelişmiş illerde erkek nüfus oranı daha fazladır.
- Kastamonu, Rize, Sinop, Artvin gibi göç veren illerde kadın nüfusu daha fazladır.
- Askeri birliklerin fazla olduğu illerde erkek nüfus oranı daha fazladır. (Ankara, Erzurum, Malatya..)

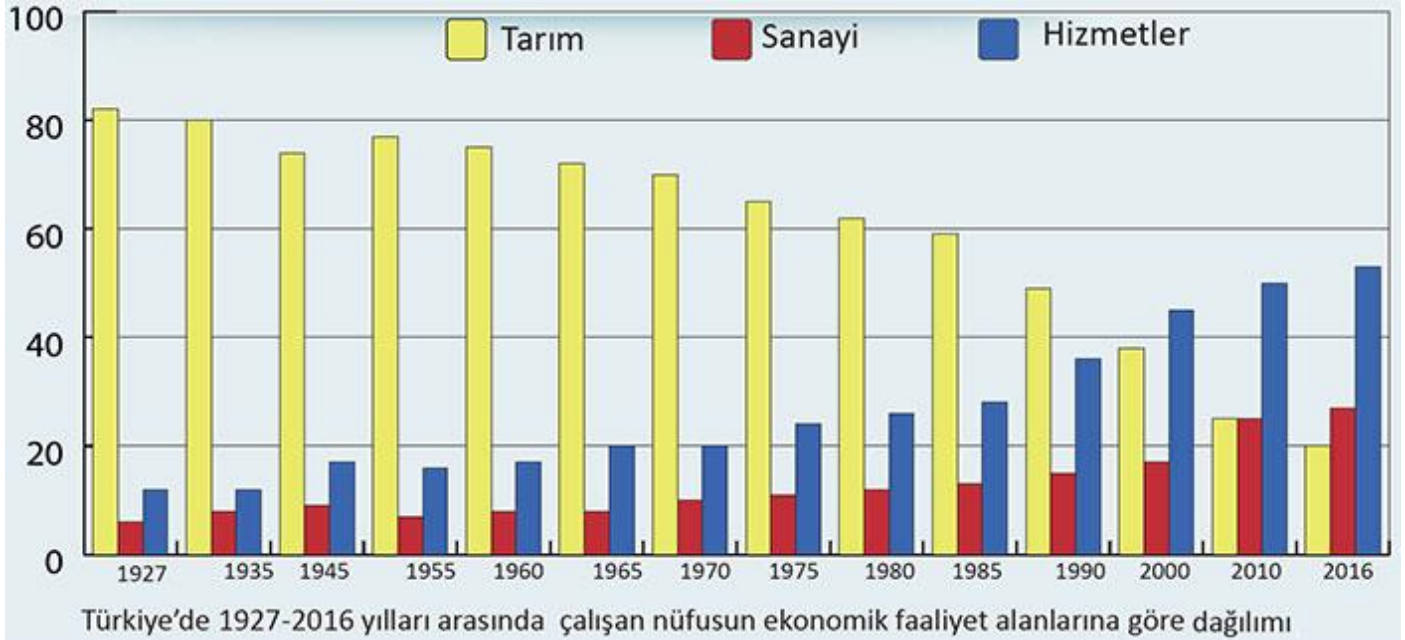
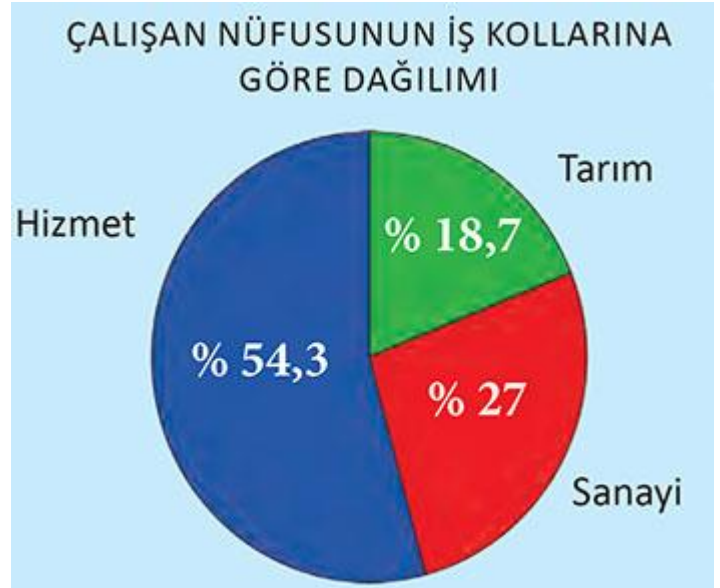
3- Çalışan Nüfusun Ekonomik Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Ülkemizde 15 ile 64 yaş arası nüfus, **çalışma çağındaki nüfus** olarak kabul edilmektedir. Çalışma çağında olup çalışan ya da iş aramakta olan nüfusa **aktif nüfus** ya da **çalışan nüfus** denir. Türkiye'de aktif nüfus, çalışma çağındaki nüfusun yaklaşık yarısıdır.

Türkiye’de 1950’den sonra aktif nüfus oranında azalma, çalışmayan nüfus oranında ise artma gözlenmektedir. Bu durumun başlıca nedenleri şunlardır:

- Hızlı nüfus artışı,
- İş alanlarının nüfus artışına paralellik göstermemesi,
- Tarımda makineleşmeye bağlı olarak meydana gelen iş gücü fazlalığı,
- Çalışma çağına olduğu hâlde emekli olanların sayısının artması,
- Eğitim görenlerin sayısının artması.

Çalışan nüfusun iş kollarına göre dağılışı, ülkelerin gelişmişlik düzeyi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Gelişmiş ülkelerde aktif nüfusun önemli bir kısmı, sanayi ve hizmet alanlarında çalışır. Az gelişmiş ülkelerde ise tarım sektöründe çalışanların oranı daha fazladır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında çalışan nüfusun %80’den fazlası tarım sektöründe istihdam edilmiştir. İlerleyen yıllarda tarım sektöründe çalışanların oranı azalıp, sanayi ve hizmet sektöründe çalışan nüfus oranı artmıştır. Türkiye’de 2016 yılı itibariyle çalışan nüfusun %18,7’si tarım, %27’si sanayi sektöründe faaliyet gösterirken, hizmet sektöründe çalışan nüfus oranı %54,3’e ulaşmıştır. 1927-2016 yılları arasında görülen bu oransal değişim ekonomik alandaki değişimi de yansıtmaktadır. Ülkemizde tarım ile hizmet sektöründe çalışan nüfus yer değiştirmiştir. Türkiye’de sanayi yatırımlarına bağlı olarak sanayi sektöründeki nüfus oranı da artmıştır.

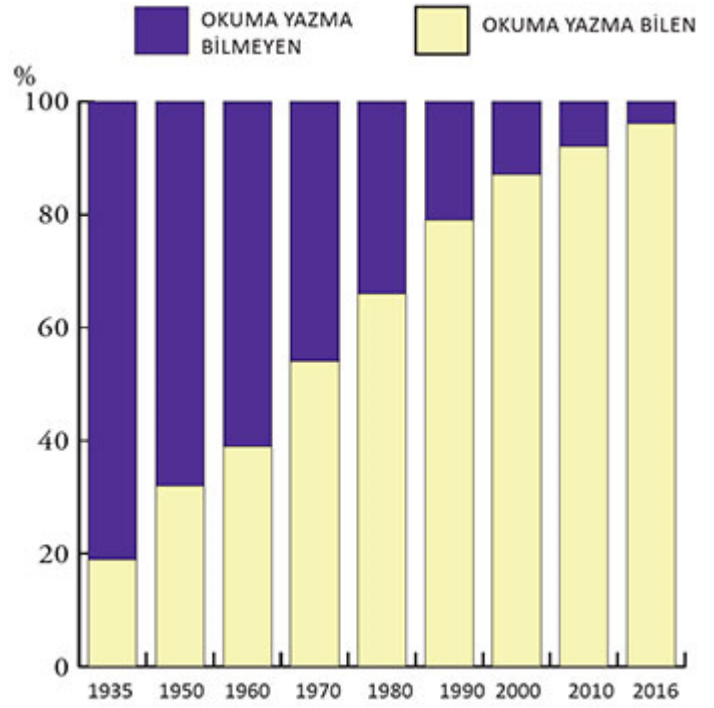
4- Nüfusun Eğitim Durumu

Nüfusun niceliği kadar, niteliği de önem taşır. Eğitim ve kültür özelliği nüfusun niteliğini yansıtır. Ülkenin kalkınmasında eğitimin önemi büyüktür. Gelişmiş ülkelerde okuryazar nüfus oranı fazladır. Gelişmemiş ülkelerde ise okuryazar oranı dolayısıyla da kişi başına düşen gazete, dergi, kitap sayısı azdır.

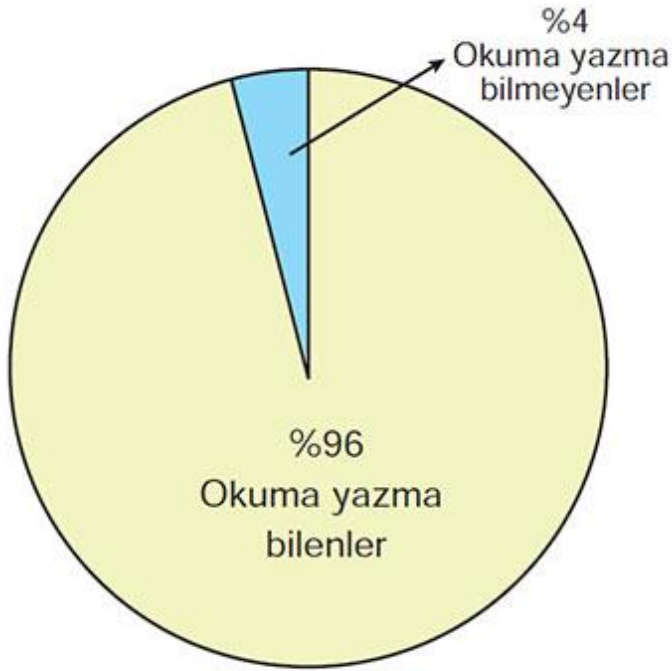
Türkiye’de 1935 yılında 6 yaş ve üstü nüfus dikkate alındığında nüfusun %19’u okuryazarken 2016’da bu oran %96,2’ye yükselmiştir. Ülkemiz insanının eğitime verdiği önem, okullaşma oranlarındaki artış, okuma-yazma kampanyaları ve zorunlu eğitimin on iki yıla çıkarılması okur-yazar oranını ve eğitim

seviyesini yükseltmiştir. Okuma-yazma oranı cinsiyete göre farklılık gösterir. Erkeklerin %1,3'ü okuma yazma bilmiyorken, kadınlarda bu oran %6,3'tür.

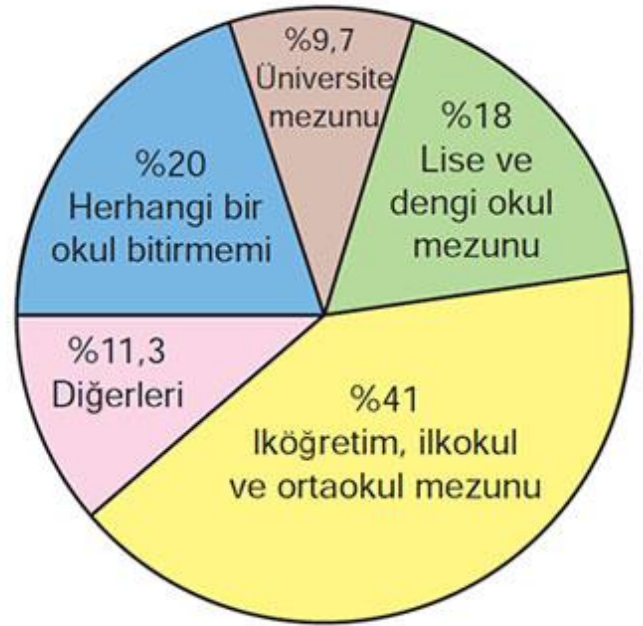
Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana her eğitim kademesindeki okul türü ülke genelinde yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Ülkemizde 17,5 milyon öğrenci okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve ortaöğretimde eğitim-öğretim görmektedir. Okuryazar olanların yarısına yakını ilköğretim, ortaokul ve ilköğretim mezunları oluşturmaktadır. Lise ve dengi okullardan mezun olanların oranı %18'dir. Üniversite mezunlarının okuryazar nüfus içindeki oran ise %9,7'dir.

Grafik 8.4: 6 yaş ve üstü nüfusun okur yazarlık oranı. TÜİK

Okuryazar oranı

Okuryazar olanların mezun oldukları okullara dağılımı

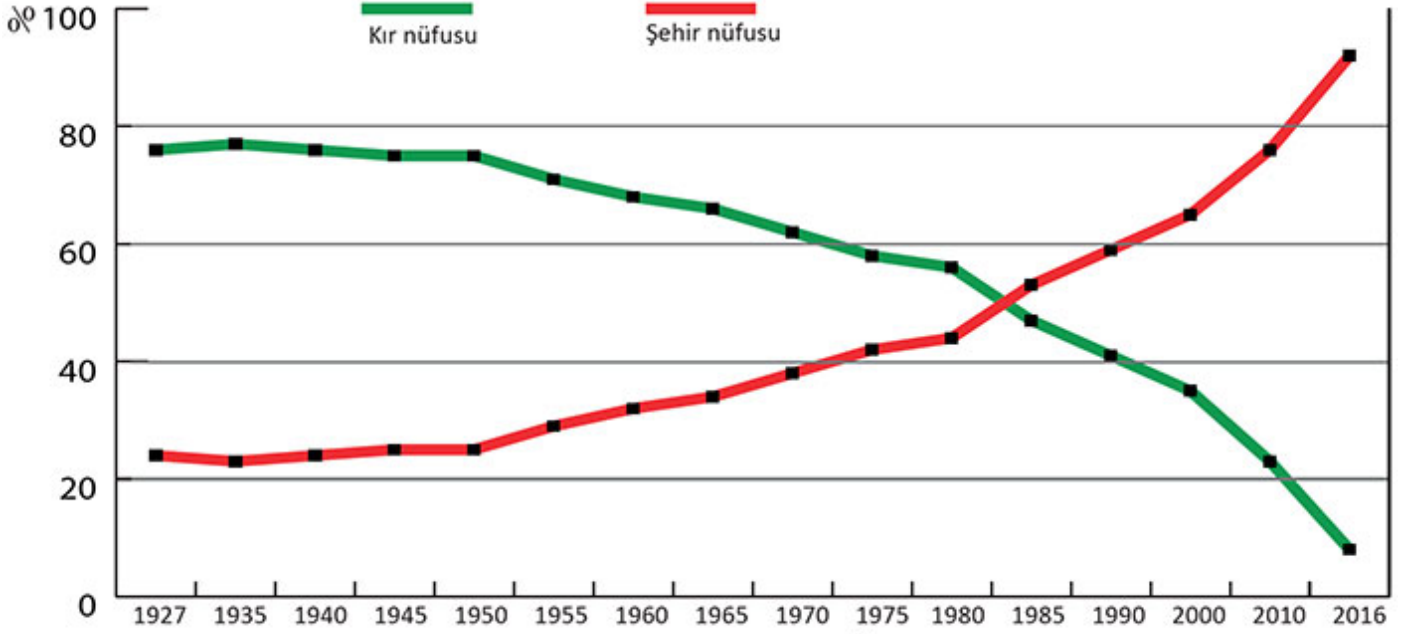
Türkiye'de okuryazar oranının cinsiyete göre dağılımında da farklılıklar vardır. Kadın okuryazar oranı (%93,4), erkek okuryazar oranına göre (%98,7) daha düşüktür. Okuryazar oranı, yöreler arasında da önemli farklılıklar göstermektedir. Bu oranın en fazla olduğu yer Marmara'dır. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'daki okuryazar oranı diğer yerlere göre düşüktür.

5- Kırsal ve Kent Nüfusu

Kırsal ve kentsel nüfus ayrımı değişik ölçütlere göre yapılmaktadır. En yaygın ölçütler; ekonomik etkinlik ve nüfusa göre olanıdır. Kırsal ve kentsel nüfus ayrımında kullanılan ölçütlerden biri, ekonomik etkinliktir. Bu ölçüte göre nüfusun yarısından fazlası, tarımdan kazanç sağlıyorsa kırsal; sanayi, ticaret vb. tarım dışı sektörlerde çalışıyorsa kentsel nüfus olarak değerlendirilir. Kırsal ve kentsel nüfus ayrımındaki diğer bir ölçüt nüfustur. Bu konuda da ülkeler arasında belirlenmiş kesin bir ölçüt yoktur. Ülkeden ülkeye değişen değerler kullanılmaktadır.

Türkiye’de nüfusu 10.000’in altındaki yerlere kırsal yerleşim, buradaki nüfusa da **kırsal nüfus** denir. Nüfusu 10.000’in üstündeki yerler, kentsel yerleşim olarak kabul edilmektedir. Buralarda yaşayan nüfusa da **kentsel nüfus** denir.

1997 sayımına göre Türkiye nüfusunun %35’ini kırsal nüfus, %65’ini kentsel nüfus oluşturmaktadır. Türkiye’de kentli nüfus oranı hızla artarken kırsal nüfus oranı azalmaktadır. 1927 yılında %22 olan kent nüfusu, 1970’te %38’e, 2003’te ise %65’e, 2017’de %92,5’e ulaşmıştır. Kent nüfusunun artması iki şekilde olmaktadır: doğal nüfus artışı ve kırdan kente olan göçlerle.

Türkiye’de 1927-2016 kır ve şehir nüfus oranları TÜİK, 2016.

1927-2016 arasında şehir nüfusu 3,3 milyondan 2016 yılında 73,6 milyona ulaşarak yaklaşık 22 kat artmıştır. Ülkemizde şehir nüfusundaki artışta doğal nüfus artışından çok, kırsal kesimden şehirlere göç yaşanması etkili olmuştur. 1950 ve 1980 yıllarından sonra kırdan kente doğru yaşanan iç göç hızlanmış ve ülkemizde hızlı şehirleşme süreci yaşanmıştır.

Kentsel nüfusun artışı ile sanayileşme düzeyi arasında bir paralellik vardır. Sanayinin fazla gelişmiş olduğu Marmara, kentsel nüfus oranının en fazla olduğu yerdir. Karadeniz ve Doğu Anadolu’da kırsal nüfus oranı fazladır. Bu yerlerde, kırsal nüfus oranının fazla olmasının nedenleri sanayinin yeterince gelişmemiş ve tarımın temel uğraşı olmasıdır.

**COĞRAFYA
HOCASI**